

استفاده از اینترنت در مرور ادبیات تحقیق

فرخنده ملکی خیمه‌سری^۱ - زهرا میدانی^۲

چکیده

مقدمه: ضرورت پژوهش و تحقیق در ارتقاء توسعه و توان علمی کشورها بر همگان آشکار است. به شرطی که این پژوهشها با بررسی و مرور منابع اطلاعاتی و به گونه‌ای انجام گیرد که از دوباره کاری‌ها اجتناب کند. در این میان، به جرات می‌توان گفت که اینترنت کاملترین و کارآمدترین منبع اطلاعاتی است که دسترسی به حجم زیادی از اطلاعات را جهت انجام تحقیقات در کوتاهترین زمان فراهم می‌کند. این مقاله سعی دارد با ارتقاء دانش و مهارت پژوهشگران در استفاده از خدمات این ابزار، آنان را در انجام جستجو با صرف زمان کمتر اما دقیقتر و کاملتر یاری کند.

روش پژوهش: جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اینترنت صورت گرفت.

یافته‌ها: اینترنت با ایجاد شبکه وسیع جهانی و با فراهم آوردن اطلاعات زمینه‌ای مورد نیاز برای ادبیات پژوهش از طریق راهنماهای موضوعی، دسترسی online به کتابخانه‌ها، مقالات و مجلات معتبر دنیا، پایان نامه‌ها و رساله‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی جستجو بر اساس محتوی، آدرس، عنوان و برقراری ارتباط از طریق پست الکترونیکی با پژوهشگران و کارشناسان، استادان و متخصصان حرفه‌های مختلف در تمام مراحل تحقیق اعم از آگاهی از دامنه و شدت مسأله، مطالعات دانش پیش زمینه، مرور ادبیات و... نقش سازنده‌ای ایفا می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری: اینترنت با ایجاد شبکه اطلاعاتی وسیع در سطح جهان و به لحاظ دارا بودن قابلیت‌های فراوان، در تمام مراحل تحقیق نقش سازنده و تعیین کننده‌ای ایفا می‌کند. درحالی‌که محدودیتهای سیستم دستی برای دسترسی به اطلاعات را نیز از بین می‌برد. لذا به جهت این اهمیت توصیه می‌گردد با آموزش و دادن آگاهی‌های بیشتر در خصوص شناخت و بکارگیری این ابزار محققان را در هدایت تحقیقات ارزنده یاری کنیم.

کلید واژه‌ها: روش تحقیق، اینترنت، مرور ادبیات الکترونیکی، ارزیابی منابع الکترونیکی

مقدمه

ضرورت پژوهش و تحقیق عموم مسائل در ارتقاء توان علمی یک کشور بر همگان آشکار است. به شرط این که پژوهشها و تحقیقات به گونه‌ای علمی و به سیاقی اصولی انجام گیرد و انواع مختلف روش کار و آنچه دیگران درباره همان موضوع تحقیقاتی دریافته‌اند در اختیار محقق قرار گیرد تا از صرف هزینه‌های گزاف و بیهوده ناشی از انجام دوباره کاری احتراز کند. از این جهت یکی از مهمترین و تاثیرگذارترین مراحل تحقیق مرور ادبیات است. در این راستا اینترنت یکی از کاملترین و کارآمدترین منابع و ابزارهای

اطلاعاتی است که هم‌اکنون در اختیار پژوهشگران قرار گرفته است و امکان دسترسی به حجم زیادی از اطلاعات را در کوتاهترین زمان فراهم می‌کند.

اینترنت سیستم یا شبکه‌ای است که در آن تعداد بسیار زیادی رایانه به یکدیگر متصلند و می‌توانند اطلاعات خود را به شراکت بگذارند. از این رو اینترنت علاوه بر قابلیت افزایش اطلاعات، عاملی است که می‌تواند به حاشیه‌ای بودن محققان در کشورهای در حال توسعه خاتمه داده و به تحقیقات و همکاری‌های علمی و جبهه‌ای بین‌المللی ببخشد. شبکه جهانی اینترنت و معروفترین ابزارهای آن اعم از، پست الکترونیکی^۳، گروه‌های

۱- لیسانس مدیریت بازرگانی

۲- کارشناسی ارشد آموزش مدارک پزشکی

یافته ها

اگر مراحل مهم یک تحقیق را مطابق شکل (۱) تصور کنیم. در طی این مراحل، یکی از مهمترین وظایف پژوهشگر، مرور ادبیات و اطلاعات مرتبط با موضوع تحقیق است.

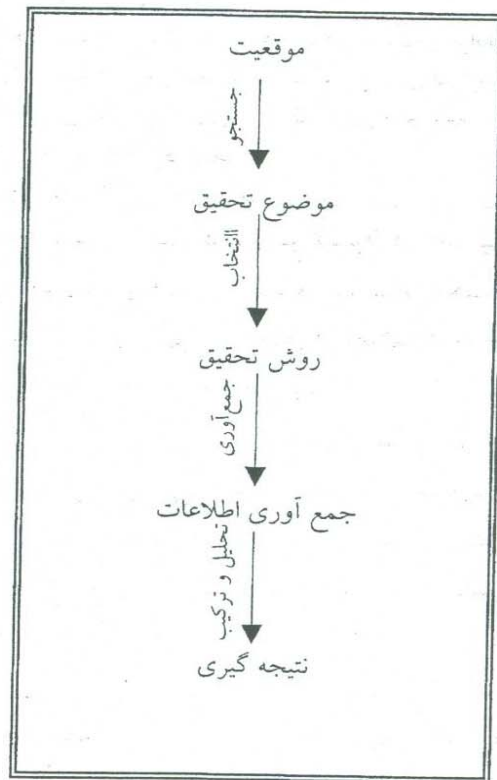
پژوهشگر، معمولاً، در ابتدای جستجوی خود به داشتن آگاهی از حوزه مسأله^۱ بسنده می‌کند و در قدمهای بعدی دامنه تحقیق را محدود کرده تا به تعریف یک مسأله مشخص دست یابد.

این فرایند احتیاج به مطالعات دانش پیش-زمینه^۲، دارد و بررسی آن چه دیگران انجام داده‌اند و دریافت نقاط خلاء و کمبود یا احیاناً تناقض‌های موجود در حوزه تحقیق (۲).

از مجموعه مهارتهایی که پژوهشگر در هنگام مرور ادبیات تحقیق نیاز دارد شناسایی اطلاعات مورد نیاز، مرتبط و دانش قبلی پژوهشگر در زمینه موضوع تحقیق است (۳). در این راستا به دایره‌المعارفهایی باید توجه کرد که تحت اینترنت به آرایه خدمات می‌پردازند مفاهیم کلیدی، افراد مرتبط و تأثیرگذار و ادبیات کلی موضوع را برای شما آشکار می‌کنند که از معروف‌ترین این منابع می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- Encyclopedia.com
www.encyclopedia.com
- Britannica
www.britannica.com
- Oxford
www.oxfordreference.com

تسهیلات فراوانی را در این رابطه برای پژوهشگران فراهم کرده است (۱). این مقاله سعی دارد با معرفی خدمات این ابزارها و افزایش مهارتها و اطلاعات پژوهشگران در رابطه با منابع اینترنتی و نقش آن در جستجو و مرور ادبیات تحقیق امکان انجام جستجو با صرف زمان کمتر اما دقیقتر و کاملتر برای آنان فراهم کند.

شکل ۱: فرآیند تحقیق

^۱ . Problem area

^۲ . Background

ادبیات موضوع تحقیق به آن نیاز دارد. اینترنت در این زمینه به دو طریق یکی کسب اطلاع از مشخصه‌های منابع چاپی و دیگری دسترسی online که مستقیماً در تحقیق وارد می‌شوند، به پژوهشگر کمک می‌کند (۶). آدرس ذیل یکی از مفصل‌ترین مراجع کتابهای منتشر شده موجود در بازار را نشان می‌دهد:

▪ Bowker's Books in Print
www.booksinprint.com

- برای داشتن فهرست کاملی از کتابهای منتشره در انواع موضوعات، کتابخانه کنگره امریکا و کتابخانه بریتانیا نیز دو مرجع مفید دیگر محسوب می‌شوند:

▪ The Library of Congress
www.loc.gov

▪ The British Library
www.bl.uk

- پایگاه‌های وب ناشرین افتر، یکی از بهترین مراکز اطلاع‌رسانی درباره کتاب‌هایی است که این ناشران منتشر می‌کنند.

▪ Yahoo!
[http://dir.yahoo.com/Business and Economy/Shopping and Services/Publishers](http://dir.yahoo.com/Business_and_Economy/Shopping_and_Services/Publishers)

- علاوه بر کتب، نشر چند هزار عنوان مجله و مقاله پژوهشگران را برآن داشته است که روشهای سریع و آسانی جهت دستیابی به این اطلاعات، طرح ریزی و پیشنهاد نماید.

از این رو امروزه اکثر مجلات معتبر دنیا دارای نسخه الکترونیک هستند. در این میان، یکی از وظایف پژوهشگر، تشخیص پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط با موضوع مورد تحقیق خود است، چرا که هر کدام از پایگاه-

▪ Encarta
encarta.msn.com/reference/

انتخاب دیگر در این مرحله، استفاده از راهنماهای موضوعی^۱ است که در واقع نوعی پایگاه وب است که توسط کارشناسان بر حسب موضوعات و زیرموضوعات مختلف دسته‌بندی شده‌اند و لینک‌هایی را به دیگر پایگاه‌های وب فراهم می‌کند (۴).

سیاری از کتابخانه‌های دانشگاه‌های دنیا مانند کتابخانه دانشگاه Harvard، بر اساس همین اصل، اقدام به طبقه‌بندی اطلاعات مفید اینترنت کرده‌اند:

▪ Harvard Libraries - Resources by Subject
<http://lib.harvard.edu/e-resources/subject/>

نمونه‌های کوچک راهنماهای موضوعی که صرفاً آدرسهای پایگاه‌های وب مرتبط با یک موضوع خاص را جمع‌آوری و دسته‌بندی کرده‌اند که در نزد متخصصان و پژوهشگران آن موضوع از ارزش و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۵). آدرس این راهنماها با استفاده از "ابراهنا" یا metadirectory با عناوین ذیل امکانپذیر است:

▪ Argus
www.clearinghouse.net/searchbrows_e.html

▪ The virtual Library www.vlib.org
کسب اطلاعات کتابشناختی کتابها و مقاله‌ها^۲ نیز از جمله مهمترین اطلاعاتی است که یک پژوهشگر در مرحله جستجو و مرور

^۱ Subject directory

^۲ Bibliography

قابل ذکر است که در کشور ایران، استفاده از خدمات پایگاه‌های فوق معمولاً از طریق شرکت‌های واسطی چون رزنت^۱ و دانشیار^۲ انجام می‌پذیرد.

یکی از پرطرفدارترین منابع اطلاعاتی در کارهای تحقیقاتی را پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی تشکیل می‌دهند. آدرسهای زیر خدمات فروش نسخ الکترونیکی پایان‌نامه‌ها را ارائه می‌دهند:

- Proquest Digital Dissertation

<http://www.lib.umi.com/dissertations/>

- Aslib Index to Theses

www.theses.com

- Networked Digital Library of Theses www.theses.org

- Dissertation.com

www.dissertation.com

پایان‌نامه‌های تولیدشده در دانشگاه‌های داخل نیز از طریق مرکز اسناد و مدارک علمی ایران قابل دستیابی است:

- IRANDOC

www.irandoc.ac.ir

جهت مکان‌یابی اطلاعات از طریق اینترنت، موتورهای جستجو اولین مکانی هستند که کاربران معمولی وب از آن استفاده میکنند. این موتورها به طور مداوم وب را مرور می‌کنند و اطلاعات مرتبط با هر صفحه را (آدرس، محتوا، تیترا، ...) در پایگاه‌های داده

های اطلاعاتی، معمولاً حوزه خاصی از دانش را کاملتر از دیگر حوزه‌ها پوشش می‌دهند. در این رابطه آدرس ذیل پژوهشگران را در انتخاب صحیح کمک می‌کند:

- The Ohio State University Library

[www.lib.ohio-](http://www.lib.ohio-state.edu/find/subject.php)

[state.edu/find/subject.php](http://www.lib.ohio-state.edu/find/subject.php)

آدرس معتبرترین پایگاه‌های مقالات در دنیا به قرار زیر است:

- ScienceDirect

www.sciencedirect.com

- Elsevier www.elsevier.com

- ProQuest

www.il.proquest.com/proquest/

- Thomson ISI www.isinet.com

- Thomson Dialog

www.dialog.com

- JSTOR www.jstor.org

- OCLC Online www.oclc.org

- Emerald www.anbar.com

- Taylor & Francis

www.tandf.co.uk

- World Scientific

[www.wspc.com.sg/journals/journa-](http://www.wspc.com.sg/journals/journals.html)

[ls.html](http://www.wspc.com.sg/journals/journals.html)

- Oxford Journals

www3.oup.co.uk/jnls/

- Wiley Interscience

[www3.interscience.wiley.com/jour-](http://www3.interscience.wiley.com/journalfinder.html)

[nalfinder.html](http://www3.interscience.wiley.com/journalfinder.html)

- Kluwer Online

www.kluweronline.com

^۱ www.rose-net.com

^۲ www.daneshyar.org

خوشبختانه آدرسهای ذیل این مشکل را برطرف می کنند:

- Lycos

http://dir.lycos.com/references/searchable_databases/

- Infomine

<http://infomine.ucr.edu>

- IntelliSeek

www.invisibleweb.com

- About

<http://websearch.about.com/cs/invisibleweb/>

bleweb/

شبکه جهانی اینترنت علاوه بر مکان یابی از طریق موتورهای جستجو، امکان دسترسی به اطلاعات را، با پرسش از افراد و برقراری ارتباط با سایر پژوهشگران فراهم می کند (۸). از این رو گروه های الکترونیکی از طریق دسترسی به اطلاعات کتابشناختی، اطلاع از سمینارها و پرسیدن سؤالات، همکاری پژوهشگران با یکدیگر را تسهیل می نماید. گروه های خبری مکانهایی در وب هستند که علاقه مندان به موضوعات مشترک می توانند گروه های خبری و مباحثه خود را در آنها ایجاد کنند؛ Web forum نیز در حقیقت یک پایگاه وب است که یک پژوهشگر با عضویت در آن می تواند پاسخ بسیاری از سؤالات خود را از طریق دسترسی به شبکه همکاران خود دریافت کند. پایگاه وب دانشگاهها نیز، معمولاً ابزاری برای دستیابی به پژوهشگران فعال در آن دانشگاه است. برای پیدا کردن آدرس وب پارتمانهای مختلف دانشگاه های دنیا، می توان از آدرس زیر استفاده کرد:

خود ذخیره می کنند و به اصطلاح indexing یا نمایه سازی می گویند.

آدرسهای زیر به شما می گویند که هر موتور جستجو برای چه کاری یا چه موضوعی مناسبتر است.

- Noodle Tools

www.noodletools.com/noodlequest

- www.noodletools.com/debbie/literacies/information/5locate/adviceengine.html

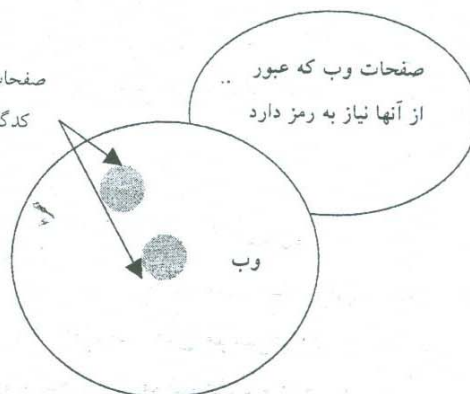
- SearchAbility

[www.leidenuniv.nl/ub/biv/specials.h](http://www.leidenuniv.nl/ub/biv/specials.htm)

tm

از آنجا که موتورهای جستجو قادر به هماهنگی خود، با گسترش روزانه صفحات وب نیستند لذا همواره بخشی از وب، نمایه نشده باقی مانده و تحت پوشش موتورهای جستجو قرار نمی گیرند، از طرفی، robot یا spider موتورهای جستجو قادر نیستند محتوای صفحاتی را که دسترسی به آنها احتیاج به رمز عبور دارد، نمایه کنند (۷).

صفحات جدید و یا کدگذاری نشده

شکل ۲: پوشش ناقص وب توسط موتورهای جستجو

آدرس زیر فهرست بسیار کاملی از آدرسهای اینترنتی کتابخانه‌های دنیا (از جمله ایران) را فراهم کرده است:

- The Library Index

www.libdex.com

در ایران، بسیاری از کتابخانه‌های دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و مؤسسات دولتی و صنعتی، خدمات OPAC را به وسیله نرم-افزار واحدی به نام "سیمرغ" ارائه می‌دهند. آدرسهای ذیل، دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی مراکز مجهز به این نرم‌افزار را میسر خواهد کرد.

- Simorgh Main Page

<http://simorgh.nosasoftware.com:8081/simorghwebclt/fservmain.htm>

- Nosa www.nosasoftware.com

بحث و نتیجه گیری

با افزایش و رشد تصاعدی حجم اطلاعات به اشکال مختلف و در قالب‌های مختلف، نیاز به ایجاد به ابزاری جهت دستیابی سریع و آسان به این منابع برای انجام تحقیقات بیشتر احساس می‌شود.

در این راستا اینترنت به عنوان یک شبکه گسترده جهانی قابلیت بالا انتقال، در دسترسی به اطلاعات زمینه ای مورد نیاز برای ادبیات موضوع راهنمایی‌های موضوعی در ارتباط با موضوع تحقیق و موضوعات مرتبط، دسترسی online به کتابخانه ها مقالات و مجلات معتبر دنیا پایان نامه ها و رساله های مقاطع تحصیلات تکمیلی، جستجو بر اساس محتوی، آدرس، عنوان و برقراری ارتباط از طریق پست

- Brain Track University Index

www.braintrack.com

انجمنهای علمی و حرفه‌ای نیز یکی از مراجع مهم در این رابطه محسوب می‌شوند. کتابخانه دانشگاه Waterloo کانادا، آدرس این انجمنها را در این صفحه جمع‌آوری کرده است:

- University of Waterloo

www.lib.uwaterloo.ca/society/

در مراجع ذیل جستجوی آدرس افراد امکان‌پذیر است:

Internet Address Finder

www.iaf.net

- Bigfoot

www.bigfoot.com

- World Email

www.worldemail.com

- Yahoo!

<http://people.yahoo.com>

اینترنت حتی در خصوص دسترسی به اطلاعات کتابخانه ای که از مهمترین مراکزی هستند که منابع اطلاعاتی چاپی (کتاب، مجلات، پایان‌نامه‌ها، منابع صوتی تصویری و امثالهم) در آن جا قرار دارند، به کمک پژوهشگر می‌آید. چه بسا امروزه در بسیاری از کتابخانه‌ها دیگر چیزی به نام فهرست چاپی وجود ندارد و به جای آن سیستمی وجود دارد که اصطلاحاً فهرست رایانه ای OPAC¹ نام گرفته است. OPAC یک پایگاه داده است که محتوای آن از طریق شبکه اینترنت قابل جستجو است.

¹ On-line Public Access Catalog

- Management, 3rd edition. New York: John Wiley & Sons.
- 2-Walliman, Nicholas (2001) Your Research Project; A Step-By-Step Guide for the First-Time Researcher. London: Sage Publication.
- 3-Andolina, Michael (2001) Critical Thinking For Working Students. New York: Delmar (Thomson Learning).
- 4-Erickson, Fritz J. and John A. Vonk (1999) Microsoft Internet Explorer and the World Wide Web. Boston: Irwin/McGraw-Hill.
- 5-Thomas, Brain J. (1997) The Internet for Scientists and Engineers. New Jersey: American Society of Mechanical Engineers Publishing.
- 6-Rothwell, Nancy (2002) Who Wants to be a Scientist? Choosing Science as a Career. Cambridge: Cambridge University Press.
- 7-Spence, Greg (2001) A Simple Guide to Internet Research. Hampshire: Pearson Education.
- 8-Durate, Deborah L. and Nancy Tennant Snyder (2001) Mastering Virtual Teams, Second Edition. San Francisco: Jossey-Bass Inc.

الکترونیکی با پژوهشگران، کارشناسان استادان، متخصصان حرفه‌ای مختلف، در تمام مراحل تحقیق اعم از آگاهی از دامنه و شدت مساله، مطالعات دانش پیش زمینه، مرور ادبیات، نقش سازنده‌ای ایفا می‌کند. درحالیکه محدودیتهای سیستم دستی در جستجوی اطلاعات اعم از جابجائی دسترسی وقت گیر بودن و روز آمد نبودن را نیز برطرف می‌کند. لذا به جهت این اهمیت و با توجه به نیاز روزافزون پژوهشگران به استفاده از این وسیله با ارزش آموزش و دادن آگاهی بیشتر در خصوص شناخت و به کارگیری این ابزار پیش از پیش ضروری است. لذا توصیه می‌گردد با آموزش و دادن آگاهی های بیشتر در خصوص شناخت و به کارگیری این ابزار محققان را در هدایت تحقیقات ارزنده یاری کنیم.

فهرست منابع

- 1-Turban, E. McLean, E. and J. Wetherbe (2002) Information Technology for

Abstract

Internet in Review of Literature

F. Maleky Kfl.¹, Z Maidany²

Introduction: The Significance of research in the Promotion and development of Scientific Capabilities of a country is evident, provided that these research studies are done by analyzing and reviewing the information resources in such a way that avoids duplication of the work already done. Among The information resources, internet is to be the most complete and efficient source of information providing an easy access to a large volume of information in a short period of time.

Methods: Data collection was done by a library and internet research.

Findings: Playing an important role, internet, through a worldwide network, provides the background information required for review of literature, through subject index, online access to libraries, articles and valid journals of the world, theses, dissertations of post-graduate studies, exploration based on subject content, address, title and connection with researchers, experts, specialists of different careers and professors in different stages of a research including the range and significance of the problem, review of the literature, prerequisite studies etc.

Conclusion: Providing a world wide information network, along with diverse capabilities, internet plays a determining and prolific role in every stage of a research, and removes the limitations of the traditional system of getting access to the information. Thus, considering the effectiveness of this system it is recommended To promote researchers' Knowledge and skills for acknowledging and utilizing the system to help them conduct valuable research studies.

Key words: Internet, Information resources, Source of Information

¹ - B.S. Business Management

² - M.S. at Medical Record Education